

Het heilig doopsel

De wielersport als spiegel van onze maatschappij

Column

Fons Leroy en Wim van Rooy
Publicisten

Wat hierna volgt zijn een aantal politiek-economische en - toegegeven - emotionele, filosofische en essayistische ontboezemingen over de recente crisis in de wielersport. Afhankelijk van het gezichtspunt dat men inneemt, kan men de Ronde van Frankrijk associëren met "het zweet der goden" (de Nederlandse socioloog Benjo Maso) of met "stoempen, snot en sterven" (de Nederlandse sportcommentator Mart Smeets), met het verhevene of het banale, met de verborgen semiotiek die de Franse filosoof Roland Barthes in het Tourgebeuren ontwaarde of met de meer triviale aspecten zoals die op een groteske manier werden beschreven door Gabriel Garcia Márquez in zijn soms hilarische *De kampioen van Colombia*; men kan refereren aan het mythologische karakter van de Ronde zoals dat door de Italiaanse romancier Dino Buzzati werd gedaan in zijn homerische beschrijvingen van de tweestrijd tussen Coppi en Bartali (later ideologisch vertaald in respectievelijk progressief en conservatief), Bartali die door Curzio Malaparte werd omschreven als "een metafysisch mens beschermd door de heiligen", of verwijzen naar het viscerale, zoals Tim Krabbé in het meesterlijke proza van *De Renner*. Of willen we teruggaan naar de eind 19de-eeuwse dichter Jean Richepin die over de fiets *unverfroren* stelde: "L'étrange animal m'a conquis. Depuis je ne dévélecipède plus!"? Of refereren aan August Vermeylen die, sprekende over zijn eerste fietservaringen, in een brief van 1890 aan Emmanuel de Bom meldde dat hij "met zijn smikkel in de bieten" was gevlogen? En het kan toch niet voor niets zijn dat Tolstoj op 7 september 1885 schreef dat hij wat had gefietst en gewerkt aan zijn roman *Opstanding*? Eindeloos zijn de uitspraken van de literatoren en de geënsorceleerden van de fiets over het wonder op twee wielen, waarmee de Viêtcong de oorlog won,

waarop Einstein zijn ontspanning zocht en waarover de Amerikaanse dramaturg William Saroyan schreef dat het de nobelste uitvinding was van de mensheid.

Het wielrennen, en zeker de Tour, laat nu eenmaal niet onberoerd. De Tour de France was van bij de aanvang een mythe waarin men graag geloofde én tegelijkertijd een geldmachine, net zoals elk mega-evenement trouwens. En het is zeker niet vermetel in dit verband een tegendraadse marxist, die zich als situationist had vermomd, te citeren. Schreef Guy Debord, de man die écht aan de wieg stond van mei '68, in die eerste fameuze regels van *La société du spectacle* uit 1967 immers niet dat het gehele leven van de samenlevingen waarin de moderne productieverhoudingen heersen, zich aandient als een ontzaglijke opeenhoping van spektakels? Wie de Ronde van Frankrijk wil begrijpen, die moet niet slechts de semiotiek van Barthes doorvorst hebben of het *totalmobilisierungs*-concept van Sloterdijk, maar die moet dus vanaf nu ook Debord lezen.

Het spektakel verenigt, wie zal dat tegen spreken? Het spektakel, schrijft Debord, is de plaats van de misleide blik en het valse bewustzijn - en de recente dopingaffaires in de Tour de France zijn daarvan een onomkeerbare illustratie. Het doel van de bestaande productiewijze is het spektakel, *to get one's kicks*, niet 'on route sixty six', maar on the Mont Ventoux, de Tourmalet of op de Galibier. En de moderne mens, verslaafd als hij is aan sensaties, verzamelt die à volonté tijdens het Tourgebeuren: het kan niet doping genoeg zijn.

Te midden van dat hele gebeuren, door de media gecoverd als een spannende soap, duikt daar toch onverwacht de ouderwetse categorie van het sublieme op, zoals het door die heerlijke conservatief Edmund Burke werd geconcipeerd. Die schreef daarover erg

passend: "De passies die te maken hebben met zelfbehoud zijn verwant met angst en gevaar; ze zijn gewoonlijk pijnlijk wanneer hun oorzaken ons onmiddellijk raken, ze zijn verrukkelijk wanneer we het idee hebben van pijn of gevaar, zonder werkelijk in die omstandigheden te zijn; deze verrukking heb ik geen plezier genoemd, omdat zij verwant is met pijn (...). Wat ook deze verrukking veroorzaakt noem ik subliem". Dat is het wat de laatste Tour de France zijn vreemde aura verleende: de pers sprak er schande over maar de modale wielierliefhebber genoot van dat sublieme spektakel, van Pantani's ritmeversnelingen als was het het hart van de werkelijke maatschappij. Het spektakel is, om de visionair Debord nog éénmaal te citeren, een *Weltanschauung* geworden, een kijk op de wereld. Festina kijkt zo en Benetton zo, en ze worden van die *Weltanschauung* erg rijk want het spektakel is nu eenmaal de voornaamste productie van de maatschappij geworden. Hoe meer echter de toeschouwer aanschouwt, des te minder leeft hij, en het aanvoelen daarvan drijft hem naar andere en spectaculairdere spektakels waardoor het isolement van de eenzame massa's toeneemt en de realiteit onwerkelijk wordt. De werkelijkheid krijgt, zoals Rudi Laermans het correct optekent, enkel als beeld een zekere noodzakelijkheid.

Maar dat alles neemt niet weg dat in de laatste Tour de France het spektakel het moment naderde waarop de waar de totale inbeslagname van het maatschappelijke leven bereikte.

Een oud verhaal

Maar laten we terugkeren naar de meer prozaïsche Tour. De wielerkampioenen van weleer - reeds in de negentiende en het begin van onze eeuw! - konden zich van een zeer comfortabel inkomen verzekeren. Van de eerste vedette aan het eind van de jaren zestig van de vorige eeuw, James Moore, tot Marco Pantani nu: van 1.000 goudfranken toen (een arbeider werkte in die tijd een half jaar voor zeshonderd franc) tot meer dan 200 miljoen nu. En ook het bedrog was van meet af aan ingebakken in het wielercircuit. Tj-

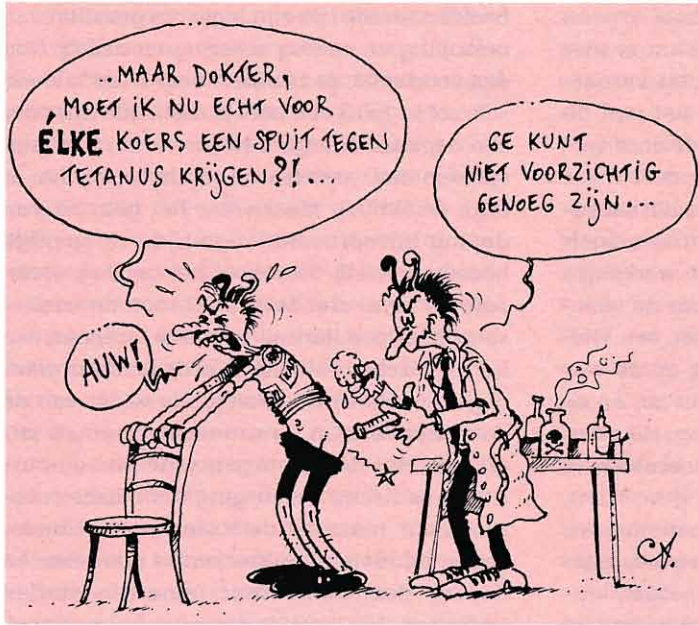
dens de Engelse zesdaagsen bijvoorbeeld, die nog individueel verreden werden, fietste men soms drie dagen en nachten zonder slapen en werd ruimschoots gebruik gemaakt van preparaten met cafeïne, cocaïne en andere chemicaliën om wakker te blijven. De voorbeelden uit die tijd zijn legio, de gevallen van omkoping en bedrog schering en inslag. Nog één voorbeeld: de Duitse renner Hans Ludwig schreef in 1913 een boekje met vuile tips voor zijn aspirant-collega's (waar verberg ik mijn spijkers met verzwaarde ronde kop? juist: in mijn drinkbus). Maar waar het gebruik van doping bijvoorbeeld lange tijd vrij openlijk beoefend werd, verschoof het gebruik ervan naar de semi-clandestiniteit toen de wielersport haar populariteit begon te ontlenen aan het heroïsche beeld dat er in de pers van werd gegeven. Henri Desgrange, de vader van de Tour, liet zelfs in de rennerscontracten stipuleren dat de Tourorganisatie wel de normale medische verzorging voor haar rekening nam, maar dat de kosten voor 'stimulerende middelen, versterkende middelen en doping' door de coureurs moesten worden gedragen. Het was de tijd van de onversneden bravoure en nog niet die van het beeld, want dat zou ertoe leiden dat het imago het overnam en dat niets datzelfde imago mocht besmeuren. Wie aan dat imago morrelde, kreeg de hele persmeute over zich heen. In zijn in 1970 uitgegeven werk over doping in de wielersport, gebaseerd op aardig wat veldwerk, schreef de romanschrijver, essayist én fervent wielervan Jan Emiel Daele over dat stukje mythe in onze maatschappij en hij eindigde zijn woord vooraf aldus: "Daarom draag ik dit boek op aan de wielermassa, die evenzeer wordt uitgebuit als de wielrenners zelf". Richard Virenque: dat is toch de zoveelste dood van een sandwichman! In essentie is er niets veranderd, ondanks alle mondigheid van een Jeroen Blijlevens en ondanks alle emancipatieprocessen. Misschien wel integendeel: wat vroeger openlijk werd toegegeven, moet nu worden gemaskeerd. Het virtuele neemt het commando over.

Om in een maatschappij van snelheid en vlug gewin te presteren, kan de coureur ech-

ter haast niet anders dan zich te schikken naar de wetten van postmoderne moderniseringsprocessen. Want zoals reclametycoon Charles Saatchi kunstenaars maakt en breekt, zo prepareert Festina een hele ploeg om het

ger gewoon 'kapitalisme' genoemd - dat van snelheid zijn fetisj en enig paradigma heeft gemaakt, een Juggernaut die van de volledige *Mobilmachung* zijn opperste grensverleggende deugd heeft gemaakt, een systeem dat

zich reeds enkele decennia aan het transformeren is naar wat nuttige idioten van dienst een 'kennismaatschappij' noemen. Noem het gewoon de zoveelste tranformatie van het kapitalisme in een echt wereldsysteem waarbij, zoals dat altijd al het geval was, heel wat mensen opgeofferd worden (de 'duaaltes' en de derde- en vierdewereld-kneuzen) en waarbij intellectuelen met hun dienstbetoon aan fetisjen zoals 'life long learning' de voedingsbodem van datzelfde kapitalisme ferm verstevigen. Concreet even: Bill Gates moet computers verkopen en het onderwijs zal dat geweten hebben. De pedagogen van dienst trekken

eigen bedrijf zo aardig mogelijk te positioneren. Dat men daarvoor menselijke pionnen nodig heeft die men tot snelle machines transformeert - nét geen cyborgs - en op wier eigendunk graag een beroep gedaan wordt, hoort bij de hele business die, als ze in een goed humeur is, graag spreekt over 'corporate governance' en ethische codes, termen vol wind die vlug vergeten worden als er poen kan worden geschept. Men schrijft dus nu over een ethische code in de wielersport omdat even de druk op de ketel staat: ontdekte men bijvoorbeeld niet dat nu ook de spierstructuur van de renner kan worden gemodelleerd? En wat zal technologisch allemaal nog zoal aan de orde komen? Wees maar gerust: net zoals er altijd al artsen waren die graag experimenteerden binnen een politieke orde, zo zullen er ook altijd dokters zijn die de sportwereld als hun natuurlijke biotoop beschouwen en daar de grenzen zullen willen verleggen. En waarom ook niet, gegeven een maatschappelijk systeem - vroe-

een blik nepargumenten open in verband met de kennismaatschappij, en hop, de scholen kunnen niet achterblijven want wat is nu een school zonder tekstverwerkers, nietwaar?

Een dosis schijnheiligheid

De pers, die dertig jaar geleden nog over de 'schandalige' beweringen van Jan Emiel Daele heen tuimelde en die, om nog een voorbeeld te geven, de Duitse coureur Didi Thurau er ooit van langsgaf omdat hij het eigen nest bevuild had door over doping te spreken, is wel wat kritischer geworden en zoekt haar weg tussen sensatie en kritische berichtgeving. Bepaalde wetenschappers echter, nooit te beroerd om te collaboreren, nestelen zich graag in een maatschappelijk proces waaraan heel wat te verdienen is en de bobo's van de UCI met hun vette salarissen gaven geen thuis op het moment suprême van 1998.

Renners zijn heus geen doetjes, het zijn vaak sluwe volksjongens (wielrennen is, in

tegenstelling tot het voetbal, veel meer een volkssport gebleven) die het grote geld ruiken en gemanipuleerd worden door de verschillende actoren: door de nieuwe UCI-puntenregeling, waardoor er een soms moordende competitie op het scherp van het mes ontstaat; door de pers, die het jaren heeft laten afweten; door de medische begeleiding en de wetenschap, die graag een graantje meepikken en die altijd al bereid waren om te experimenteren; door de sponsors die een harde financiële return wensen én door bepaalde politici die willen scoren (kijk maar naar de aankomstpodia waar de renner soms weggedrukt wordt door ministers, volksvertegenwoordigers en burgemeesters).

De druk op de coureurs is dus groot en het is begrijpelijk dat ze, bij de soms onmenselijke inspanningen die van hen gevraagd worden, naar verboden preparaten grijpen als die hun aangeboden worden door erkende medici (zelfs erkend door de Vlaamse gemeenschap). Daarbij is de wetgeving niet altijd even duidelijk, al tracht men in Europees verband wel een ander recht te krijgen. Zo trad vanaf 1990 de 'Europese Anti-Doping Conventie' formeel in werking, een overeenkomst die slechts algemene beginselen omvat en die als een zogenaamde 'raamwerkovereenkomst' moet worden gekwalificeerd met heel wat 'margin of appreciation' en met een grote mate van beleidsvrijheid in elke lidstaat afzonderlijk. Dat op zich zegt al genoeg omdat er meer knelpunten blijven bestaan dan goed is.

In de wielersport vertoont elke actor, zoals dat in het hele maatschappelijke leven het geval is, zijn (want het is vooralsnog een mannenwereld) dosis schijnheiligheid. De moralisten uit de zeventiende eeuw wisten al dat hypocrisie niet uit te roeien valt, dus ook nu moet men niet geloven dat de grote schoonmaak op komst is. Alles zal verdrinken in legistiek en grote woorden.

Huismoeders, dokters, stagedivers, werklozen, vrachtwagenchauffeurs, studenten, sportlui in alle sporttakken, kaderpersoneel: allen slikken of zwelgen ze hoeveelheden verboden middelen of toevallig gelegaliseerde

drugs. Het zal vroeger niet anders geweest zijn. Het enige verschil is, dat al die rommel nu min of meer gedemocratiseerd is, de gezondheidsrisico's op langere termijn evenwel onbekend zijn en dat de maatschappelijke snelheid waarmee alles wervelt de mensen door het lint jaagt. Want één ding waren we nog vergeten (maar Flaubert wist het al): samen met het goede van de democratie werd ook het malicieuze 'geëmancipeerd'. Dat hebben we omstandig op de treurbuis kunnen zien en in de kranten kunnen lezen. Maar gooi niet alle modder naar de coureurs s.v.p.: zij zijn, zoals Daele het reeds zegde, ook bedrogen. En vergeet ten slotte ook niet dat de ene verslaving de andere niet is. Een heel wereldstysteem mag met al zijn doorgestudeerde, intellectuele en andere acolieten aan snelheid verslaafd zijn, aan Internet of aan virtuele geldstromen; het is maatschappelijk aanvaard, ook al sneuvelt daardoor een derde van de aardbol op menselijk of ecologisch gebied. Diezelfde wiel- en andere bobo's die zich behaaglijk in het *Systeem van snelheid en kapitaal* genesteld hebben, verwijten niet-doorgestudeerde jongetjes die met de fiets vlug wat geld willen pakken dat zij slikken, maar van die jongens wordt wel gevraagd dat zij op drie of vier jaar de poen verdienen voor hun verdere leven. En zo zal het wielrennen in hetzelfde bedje ziek worden als de voetballeerij waar poen, patserij en patjepeeërs de dienst uitmaken.

Is dit alles nu een pleidooi om het slikken goed te praten? Absoluut niet: we zijn beiden te zeer *aficionado's* van de racefiets en zijn parafernalia om dat te doen, maar we zijn wel tegen de heersende hypocrisie en we zien alles toch graag in de juiste maatschappelijke context.

De fiets en de ervaringen errond. We hebben, zoals Tim Krabbé, HET gevoeld, HET meegemaakt. En omdat we dat graag zo zouden houden, worden ons deze oprispingen door de politiek en de samenleving vergeven - zo hopen we althans.